

formår at fremlæse overraskende konsekvenser af den moderne politiske tænken og ageren. Derudover fungerer bogen som et stærkt bidrag til Foucaults undersøgelser af guvernemantalitet, der både raffinerer begrebet og anviser en række nye idéhistoriske felter, hvor begrebet kan fungere produktivt. Agambens bog taber lidt pusten mod slutningen og især analyserne af pragt og glørværdighed er lidt længere i spytet og lidt mindre nuance-rede end analyserne af økonomi, men det forhindrer ikke bogen i at være en begivenhed indenfor Foucault-inspireret idéhistorie og politisk filosofi, som enhver med sådanne interesser skylder sig selv at læse.

Nicolai von Eggers

Klarhed over det Løgstrupske landskab

David Bugge: Hinandens Verden: Ledsager til K.E. Løgstrup: Den etiske Fordring, Klim, 2011, 359 sider, 299 kr.

David Bugge: Kompendium til Den etiske Fordring, Klim, 2011, 95 sider, 129 kr.

“Klarhed er det sidste tilflugtssted for dem, der intet har at sige”, sagde Friedrich Waismann, en påstand man med et glimt i øjet kunne forestille sig at K.E. Løgstrup ville tilslutte sig. Ikke at Løgstrup ikke havde noget at sige. Tværtimod. Men for enhver, der har stiftet bekendtskab med Den etiske Fordring (herfra refereret til som DEF) må det stå klart, at K.E. Løgstrup med sit hovedværk ikke ligefrem har begået en læse-let bog. Dette skyldes ikke blot Løgstrups forkærlighed for at strække det danske sprog til dets yderste. En mindst ligeså vigtig faktor er de mange lag og facetter, der gemmer sig i teksten og dens ærinde, samt de mange forskelligartede tænkere og tankestrømme Løgstrup i dette værk giver sig i lag med. Læsningen af DEF kan altså brydes i mindst ligeså mange prismer som den fordring hvorom Løgstrup taler, og det kan gøre det svært for selv den engagerede læser.

Udfordringen skulle således være til at få øje på for den der, som David Bugge, ønsker at en skrive en ledsager til bogen, der på én gang skal henvende sig til forskere, studerende og den alment interesserede. Og opga-

ven bliver ikke mindre vanskelig af, at alle tre typer læsere findes indenfor både teologi, filosofi, sundhedspleje, pædagogik og (ganske givet) mange andre felter. Netop denne ambition om at gøre værket tilgængeligt for så mange forskellige typer læsere præger Bugges værk på godt og ondt.

Med bestemmelsen af bogen som en "ledsager" sigter Bugge eksplicit mod at placere den i samme kategori som de meget anerkendte engelsksprogede "Companions" og "Guides" fra henholdsvis Cambridge University Press og Blackwell. Som oftest består disse værker af en serie artikler, skrevet af forskellige forfattere, der forsøger at udlægge og analysere væsentlige temaer eller problemstillinger, der præger en akademisk disciplin, skole, tankestrøm eller tænker. Det hører derimod til sjældenhederne, at enkelte forfattere udlægger enkelte værker. Sådanne bøger betegnes oftest som "kommentarer", der mere eller mindre eksplicit fungerer som fortolkninger af det pågældende værk. Umiddelbart lader Bugges bog dog til at falde udenfor begge kategoribestemmelser, uden at dette i sig selv skal være en kritik af den.

Selvom Bugge ganske rigtigt vedkender sig, at der til enhver udlægning hører en fortolkning er *Hinandens Verden* ikke et forsøg på at udlægge Løgstrups værk som et udtryk for dette eller hint. Bogen sigter snarere mod at præsentere læseren for "en nærlæsning, der trin for trin analyserer, forklarer og diskuterer argumentationsgangen i DEF". Strategien er dog i mellemtiden at gennemføre dette projekt vha. hvad Bugge kalder en "forfatterskabs-immanent læsning, hvor man forstår Løgstrup ved hjælp af Løgstrup selv". Som udgivelse er *Hinandens Verden* altså først og fremmest tænkt som en del af den helhed den udgør sammen med DEF og et tilhørende *Kompendium*, en fin skematisk oversigt over bogens argumenter, ligeledes forfattet af Bugge. Selvom fokus selvsagt er lagt på DEF lægger den "forfatterskabs-immanente læsning" ikke desto mindre op til, at den grundige forståelse af Løgstrups ideer, som de tre bøger tilsammen skal tilvejebringe, kan fungere som et springbræt til en udforskning af Løgstrups andre værker.

Over stok og sten går det da også med et væld af referencer, henvisninger og kommentarer

til Løgstrups værker, artikler, personlige breve og efterladte skrifter, samt fine uddybende forklaringer til de værker og forfattere som Løgstrup undervejs inddrager og hans motivationer herfor. En af bogens største styrker er uden tvivl det store overblik over det Løgstrupske landskab. Desværre er dette detaljeorienterede overblik dog også med til at sløre bogens fokus. Der er som sagt tale om en trinvis nærlæsning af Løgstrups argumentation. Det betyder desværre også at det nogle gange ikke bliver til mere end fyldige pædagogiske paragrafer over pointer som de fleste læsere burde være i stand til at udlede af Løgstrups egen tekst. Bugges kendskab til forfatterens virke veksler således mellem at udmønte sig i overordentligt detaljerede og opklarende analyser af svært tilgængelige argumenter, og i en til tider lidt træg optagethed af Løgstrupske sprogblomster eller anekdoter.

Hermed skal det ikke siges, at Løgstrupinteresserede ville være bedre tjent med blot at læse DEF endnu engang istedet for Ledsageren. Sproget i bogen er langt hen ad vejen pædagogisk og let tilgængeligt, selvom man til tider fornem-

mer at Bugge lader sig inspirere af Løgstrups lidt omstændelige formuleringer. Ofte udviser Bugge også forbilledlig kritisk distance til sit stof ved nøgternt at stille spørgsmålstejn ved om og hvordan Løgstrup finder belæg for sine argumenter ved simpelthen at gennemgå dem systematisk. Netop på dette punkt er bogen særdeles hjælpsom, fordi udfordringen i at systematisere Løgstrups tænkning til tider gør den overordentlig svært tilgængelig. Hvad end man mener om Løgstrups ideer må en saglig gengivelse af deres indhold siges at være en forudsætning for at kunne forholde sig til dem, så her har Bugge uden tvivl gjort et vigtigt stykke arbejde. Specielt gengivelsen af Løgstrups tanker om forholdet mellem den videnskabelige, etiske og poetiske måde at forholde sig til tilværelsen på skal her fremhæves som klargørende og inspirerende til eftertanke. Derudover ligger Bugge et stort arbejde i at fremhæve tekstens mange lag og dermed gøre det klart hvor dybdeborende, originalt og omfattende Løgstrups værk rent faktisk er.

Allerede med titlen på bogens første kapital gør Løgstrup sine intentioner klart: "Den

kendsgerning hvoraf den tavse fordring udspringer”. Hermed placerer Løgstrup sig midt i den af akademiske filosoffer så gennemtærskede diskussion om distinktionen mellem “er” og “bør” og giver sig uden videre til at sprænge rammerne for den. At Løgstrup ikke har meget til overs for akademisk begrebsrytteri bliver endnu tydeligere af hans ligefremme konstatering i Kapitel X af, at tilværelsen etisk set består af en modsigelse. Og ikke nok med det, modsigelsen selv indeholder så at sige sin egen fordring om eksistentielt at tage modsigelsen på sig, istedet for at blive stående i en teoretisk opløsning af den. Var det ikke provokerende nok for de selvudnævnt klart tænkende kan man dertil lægge kontrasten mellem Løgstrups påstand om, at der, på den ene side, ikke findes en kristelig etik mens, på den anden side, grundlaget for værket er den humane bestemmelse af en i Jesu forkyndelse indeholdt fordring, hvis autoritet som netop *fordring* og ikke blot kendsgerning, udspringer af en transcendent instans som vi kun kan tale antropomorft om.

Til de, som Løgstrup, polemisk anlagte skulle der således

være rigeligt at forholde sig til. Desværre fylder diskussion af ovennævnte spørgsmål ikke meget i Bugges værk. Desværre siger denne læser, fordi Løgstrups ideer på så mange måder inviterer til diskussion. Som oftest bliver Bugges diskussion af denne type problemstillinger stående ved konstateringen af at de *er* problemstillinger. Hvordan de videre skal analyseres, forstås og vurderes må man selv finde ud af. Bag denne kendsgerning aner man dog også en slet skjult fordring fra Bugges side om på egen hånd at give sig i kast med forståelsen af Løgstrups ideer, og det må da siges at være i mesterens ånd. Det er Bugges fortjeneste at hans værk, skønhedsfejl til trods, inviterer hertil. Kan man efter samvittighedsfuld læsning af DEF ikke finde grunde til at vende tilbage til Løgstrup vil man i *Hinandens Verden* finde rigeligt.

Alexander Heape